

Wilde appelbomen in Nederland

In de laatste druk van de Heukels' Flora, hét handboek van de wilde inheemse flora, wordt ervan uitgegaan dat wilde appel en wilde peer in de natuur niet meer te onderscheiden zijn van het gekweekte fruit. De wilde voorouders van onze moderne vruchtbomen als appel, peer, pruim of mispel, spreken tot de verbeelding maar ze hebben ook iets ongewis. Bert Maes, van Ecologisch adviesbureau Maes in Utrecht, pleit voor een beter bosbeheer zodat de wilde appel in ons land kan blijven bestaan.

Wilde appelbomen in de natuur zijn een belevens. Ze horen vooral thuis in de eikenbossen tussen het dal-kruid, de bosanemonen en de adelaarsvarens. Ze bloeien prachtig in de tweede helft van april en begin mei en ze zijn een nectarbron voor allerlei insecten. De vruchten zijn gewild bij vogels, zoogdieren en insecten. En, ze kunnen nog steeds een bron zijn voor het kweken van nieuwe appelrassen en onderstammen. Alle reden om heel zuinig te zijn op dit bomenerfgoed!

In de afgelopen 25 jaar is Nederland uitvoerig onderzocht en geïnventariseerd op het voorkomen van de echte wilde, autochtone bomen.* De uitkomst daarvan was zowel verrassend als verontrustend. Van enkele waargenomen boomsoorten was niet meer bekend of duidelijk dat ze nog in het wild voorkwamen, zoals wilde appel, wilde peer en koraalmeidoorn. Weliswaar bleken de aantallen vaak bijzonder klein. Eén soort, de grove den, bleek als autochtone boom zelfs uitgestorven. De laatste waarschijnlijk wilde grove den bij Wolfheze is in 2006 omgewaaid.

Waar komt de wilde appel nog voor?

De wilde appel, met *Malus sylvestris* als wetenschappelijke naam, komt nog in kleine aantallen voor in Drenthe in de beekdalen, enkele

verspreide plekjes in Overijssel, in de Achterhoek (bij Winterswijk en in de Graafschap), op de stuwwal bij Nijmegen en in de Zelderse Driessen in Noord-Limburg. Onverwacht worden er soms nog nieuwe groeiplaatsen gevonden zoals onlangs in het Meinweggebied bij Roermond en in het Vijlenerbos bij Vaals. Vaak gaat het om uitgegroeide meerstammige kleine bomen die met het vroegere hakhoutbeheer werden meegenomen. Bij Nijmegen komen ook wel grotere bomen voor tot meer dan 10 meter, die op grond van hun jaarringen zo'n driekwart eeuw oud zijn.

De geschiedenis na de ijstijden

De wilde appel is na de laatste Ijstijd rond 7500 voor de jaartelling in de Lage Landen aangekomen vanuit Zuid-Europa. Ongetwijfeld hebben vogels en andere dieren aan de verspreiding een bijdrage geleverd. Misschien zijn er ook vruchten door rivieren of beken meegevoerd. Archeologen vinden soms bij toeval verkoelde appels die in het vuur van prehistorische mensen terecht zijn gekomen. Dat is een buitenkansje, want dan zijn er ook technieken om ze te dateren. Uit recent DNA-onderzoek is gebleken dat er wel genetische variaties zijn, maar dat er regionaal geen genetisch aparte appelgroepen in ons land zijn te onderscheiden. Kennelijk zijn de appels in één migratiestroom

Wilde appel, gevonden bij Eibergen.

hierheen gekomen. Onze cultuurappels zijn pas zo'n 3 à 4000 jaar geleden ontstaan, vermoedelijk door kruisingen van verschillende wilde appelsoorten uit Zuidoost-Europa en Azië.

Hoe is de wilde appel te herkennen?

Overall in de bosranden, duinen en vooral op de Waddeneilanden kun je spontane appelboompjes tegenkomen. Het is het gevolg van weggegooide klokhuizen. Dat zijn dus geen echte wilde appels. De appels zijn dan ook te groot. Weggegooide cultuurappels veranderen genetisch niet zomaar in wilde appels. Vruchten van wilde appels zijn klein, ca. 2 tot 3,5 centimeter in doorsnede. Ze zijn geelgroen van kleur. Toch zie je op groeiplaatsen van wilde appelbomen ook wel eens exemplaren met iets grotere appels, of apeltjes met een rode blos. Dat wijst dan op kruisingen met cultuurappels. De bladeren van de wilde appel zijn kaal. Bladeren van de cultuurappels zijn altijd meer of minder behaard en ook groter. De kleine

bloemen beginnen diep roze en worden later wit. Wilde appels hebben vaak takdoorns.

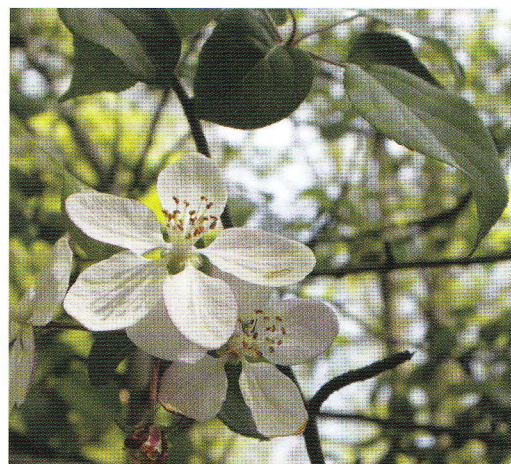
De toekomst van de wilde appel

De kleine en weinig smakelijke vrucht is een belangrijke reden dat de wilde appel zo zeldzaam is geworden na de komst van de cultuurappels. Dat ze hier en daar nog bewaard zijn gebleven, heeft onder andere te maken met de jacht. Van sommige bossen, zoals die bij Nijmegen, zijn oude verordeningen bekend waarbij het weghalen van appels en appelbomen streng verboden was. Naar schatting staan er nu nog maar een paar honderd wilde appelbomen in ons land. Dit was voor Staatsbosbeheer een signaal dat er iets moest gebeuren om de soort voor uitsterven te behoeden. Vanaf 2007 is van wilde appelbomen op allerlei bekende groeiplaatsen stekmateriaal verzameld en opgekweekt voor de 'Nationale Genenbank van Autochtone Bomen en Struiken'. Deze levende genenbank, waar inmiddels ook vele andere zeldzame inheemse boomsoorten staan, is openbaar en vrij te bezichtigen

bij Dronten (Roggebotzand). Op diverse plaatsen worden vanuit de genenbank nieuwe appelbomen aangeplant in natuurgebieden.

Door nieuwe aanplant worden de te kleine populaties vergroot en dat is al een hele winst. Toch is het jammer en onnodig dat er nog jaarlijks originele bomen in natuurgebieden door kap verdwijnen, omdat ze niet herkend worden door de eigenaar of beheerder. Ook verdwijnen er bomen door het gevoerde bosbeheer. In steeds meer natuurbossen vindt het zogenaamde 'nulbeheer' of 'nietsdoenbeheer' plaats. De gedachte daarbij is dat de natuur zijn gang mag gaan. Dat lijkt heel mooi, maar voor veel Nederlandse bossen is dat funest. De bossen worden dan namelijk steeds donkerder. De wilde appel, als een lichtminnende boomsoort, komt dan in de knel komt en gaat dood. Niet alleen de wilde appel, maar tal van zeldzame inheemse en lichtbehoeftige bomen, struiken en kruiden reddden het daardoor niet meer. Beheer op maat is dan geboden.

Bert Maes

Bloesem van wilde appel.

* Maes (red.), 3e druk, 2013. Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen.

Interessante website: www.ecologischadviesbureau.maes.nl

Met toestemming overgenomen uit Bomennieuws zomer 2014.

Foto's: Bert Maes.

Inventarisatie fruitboomsnoeiers Noord-Nederland

Onder de lezers is er behoefte aan informatie over goede fruitboomsnoeiers die bij hen thuis de fruitbomen kunnen komen snoeien. Eigenlijk willen we iedereen aanbevelen om het zelf te leren. In de Agenda in dit winternummer staan enkele snoeicursussen genoemd. Maar het blijft ook zo dat niet iedereen de bomen in zijn tuin zelf wil, of kan, snoeien.

Niet alle hoveniersbedrijven beschikken over de deskundigheid om fruitbomen goed te snoeien, maar er zijn wel hoveniers die het wel goed kunnen. Ook zijn er vrijwilligers en vrijwilligersgroepen die fruitbomen onderhouden.

Kent u zo iemand die bij particulieren fruitbomen snoeit? Geef naam en adres s.v.p. door aan de redactie. Dan maken wij een lijst en publiceren die in de volgende Pomospst.

Het kunnen dus bedrijven, organisaties en vrijwilligers zijn. We willen ons wel beperken tot Noord-Nederland (Groningen, Friesland, Drenthe) omdat het onderzoek anders misschien te omvangrijk zou worden en omdat de meeste van onze leden daar wonen.

De redactie

E-mail: janveel@hotmail.com

Tel. 0594-549173

